

AD 2061/370 1900, ptk. 28.10.1901, päätöstaltio 1901, IV 357 ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 1 v 9 kk

Perustava kokous keväällä 1900 (Kansan Lehti 8.5.1900)

Anomus senaattiin 12.12.1900

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 25.7.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 19.10.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 28.10.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

Nimismies oli ilmoittanut lääninhallitukselle mielipiteenään, ettei paikkakunnalla ollut tarvetta työväenyhdistyksen perustamiseen, vaan ulkopuoliset, paikkakunnalla vieraat henkilöt olivat tehneet aloitteen yhdistyksen muodostamisesta. Kyseessä oli tyypillinen paikallisviranomaisen ennakkoluuloinen lausunto. Turun ja Porin lääninhallitus oli kuitenkin riittävän avarakatseinen jättääkseen nimismiehen mielipiteen huomiotta. Lääninhallitus suositti 26.3.1901 anomukseen suostumista sillä perusteella, että yhdistys nostaisi jäsentensä elin- ja sivistystasoa eikä sääntöehdotusta vastaan ollut muistuttamista.

Anomuksen jatkokäsittely, ks. Pielisjärven työväenyhdistys (26).

22) Keuruun työväenyhdistys

STO:n ptk. 5.3.1901, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA

Kenraalikuvernööri Bobrikov hylkäsi perustamisanomuksen

Perustava kokous 6.8.1899 (Rainio 1972, s. 6).

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 3.12.1900

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollisesti kielteinen päätös 28.12.1900

Hylkäävä päätös senaatista 5.3.1901

Keuruun työväenyhdistyksen sääntöehdotuksen ensimmäisessä pykälässä todettiin harkitsemattomasti yhdistyksen seisovan maan perustuslaillisen kehityksen pohjalla. Bobrikov iski tähän silmänsä ja arveli viittauksen autonomiaan voivan johdattaa työväestöä yhteiskuntarauhalle vahingolliseen suuntaan. Siksi hän 28.12.1900 ilmoitti kansliansa välityksellä, että hänen oli vaikea hyväksyä senaatin päätöstä. Bobrikov vaati senaattia poistamaan yhdistyksen tehtävistä kaiken politiikkaan liittyvän. Sääntöehdotus oli kirjoitettava uudelleen tämän mukaisesti. Senaatin talousosasto tulkitsi 5.3.1901 kenraalikuvernöörin kieltäytyneen yhtymästä senaatin päätökseen ja antoi hylkäyspäätöksen hakijoille.

Toinen perustamisyritys, ks. tapaus 28.

Vuonna 1901 senaattiin jätetyt anomukset

23) Oulun maaseurakunnan työväenyhdistys

AD 278/341 1901 ja ptk. 15.12.1902, STO, VA; KKK 1902, I osasto, 169, VA.

salaisena asiana ja lykännyt sen päättämisen myöhemmäksi. Ståhlberg tulkitsti Shipovin Pielisjärven työväenyhdistyksestä antamaa päätöstä siten, ettei tämä ollut asettanut työväenliikkeeseen liittymisen estämistä ehdoksi sääntöjen vahvistamiselle. Ensiksi mainittu salainen asia tulisi aikanaan uudelleen senaatin käsittelyyn. Ståhlberg ehdotti sääntöjen vahvistamista 2.7.1900 annetun asetuksen noudattamisvelvollisuutta koskevalla lisäyksellä, minkä senaatin talousosasto tekikin 7.8.1901. Mainitun neljän yhdistyksen työväenliikkeeseen liittymisen estämistä ja työväenpuolueen kieltämistä senaatin talousosasto käsitteli salaisena asiana 21.10.1901 ja ajan voittamiselta haaskahtavan viivyttytelyn jälkeen 1.12.1902, jolloin senaatti päätti antaa asian raueta ryhtymättä mihinkään toimiin.

Pielisjärven työväenyhdistys liittyi sosiaalidemokraattiseen puolueeseen vasta vuonna 1905 (vuoden 1906 puoluetilasto), Karkku 1904 (ty:n ptk.ote 21.2.1904, No 421, SDP F 5, TA), Kalvola 1902 (ty Stph:lle 9.3.1902, No 150, SDP F 3, TA) ja Imatra 15.6.1902 (yhdistyksen ptk.). Kenraalikuvernöörin asettamalla ehdolla oli siis välitöntä relevanssia vain Imatran ja Kalvolan työväenyhdistyksiin nähden.

27) Kalvolan työväenyhdistys 2. yritys  
AD 1218/357 1901 ja ptk. 28.10.1901, päätöstaltio 1901, IV 356a ja salaiset asiakirjat, siv.tmk., 81, STO, VA; KKK 1901, I osasto, 21, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 4 kk

Anomus senaattiin 1.7.1901

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 25.7.1901

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 19.10.1901

Säännöt vahvistettu senaatissa 28.10.1901

Senaatin talousosaston salainen päätös 1.12.1902

Ensimmäinen perustamisyritys, ks. tapaus 20.

Anomuksen jatkokäsittely, ks. Pielisjärven työväenyhdistys (26).

Vuonna 1902 senaattiin jätetyt anomukset

28) Keuruun työväenyhdistys 2. yritys  
AD 526/346 1902 ja päätöstaltio 1904, V 174, STO, VA; KKK 1904, V jaosto, 47, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v 6 kk

Anomus senaattiin 11.3.1902

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 28. tai 29.4.1902

Vt. kenraalikuvernööri N. M. Turbinin ehdollinen suostumus 19.7.1904

Säännöt vahvistettu senaatissa 23.9.1904

Ensimmäinen perustamisyritys, ks. tapaus 22.

Yhdistys lienee uudelleen yrittänyt saada sääntönsä vahvistetuksi joko senaatissa tai lääninhallituksessa

toukokuussa 1901, mutta tiedot tästä yrityksestä ovat puutteellisia (Länsi-Suomen Työmies 16.1.1902; Rainio 1972, s. 8).

Yhdistyksen sääntöehdotuksen tarkoituksena ei 1902 puhuttu mitään perustuslaillisesta kehityksestä. Säännöt olisivat antaneet yhdistykselle oikeuden perustaa valiokuntia ja haaraosastoja ja vahvistaa niille sääntöjä.

28./29.4.1902 tekemänsä myönteisen päätöksen pohjaksi senaatin talousosasto oli vakiintuneeseen tapaan hankkinut Vaasan läänin kuvernöörin puoltavan lausunnon (18.4.1902).

Perustamisanomus sai maata kenraalikuvernöörin kansliassa lähes kaksi vuotta. Kenraalikuvernööri Bobrikov ei hyväksynyt eikä edes ottanut käsiteltäväkseen ainoankaan työväenyhdistyksen perustamista vuosina 1902 ja 1903 (lukuun ottamatta niitä työväenyhdistyksiä, joiden anomukset hän 29.3.1902 pyysi keisaria hylkäämään). Pitkän viivytyksen jälkeen hän 15.4.1904 käski lähettää Keuruun ja eräiden muiden työväenyhdistysten asiakirjat uudelle lausuntokierrokselle lääninhallitukseen. Tämä kaikkea muuta kuin rationaalista hallintotapaa osoittava ratkaisu johtui siitä, että vuonna 1902 kuvernööreinä oli ollut Bobrikoville epämieluisia henkilöitä, joista hän oli vuoteen 1904 mennessä päässyt eroon. Nyt hän uskoi saavansa luotettavia tietoja ratkaisujensa pohjaksi.

Kansliapäällikkö F. A. Seyn lähetti Keuruun ja Jyväskylän pitäjän työväenyhdistyksen (32) asiakirjat Vaasan läänin kuvernöörille. Vt. kuvernöörinä toimiva lääninsihteeri Platon Ivanov ilmoitti 4.7.1904 mielipiteenään, ettei näiden yhdistysten toiminnan salliminen olisi mitenkään vaaraksi. Haaraosastoja ei kuitenkaan saisi perustaa ilman kuvernöörin lupaa. Ehto oli lähtöisin Kuortaneen kihlakunnan kruununvoudilta Frithiof Lagukselta, joka oli pitänyt tämän oikeuden antamista Keuruun työväenyhdistykselle sopimattomana ja järjestyksenpidolle haitallisena. Bobrikovin tilalle vt. kenraalikuvernööriksi tullut Turbin pani seisovat vedet virtaamaan ja antoi tämänsisältöisen ehdollisen suostumuksensa 19.7.1904. Senaatti lisäsi ehdon sääntöihin.

Keuruun työväenyhdistys ei jaksanut odottaa näin kauan, vaan päätti 10.8.1902 järjestäytyä Suomen ruotsalaisen työväenliiton haaraosastoksi (Arbetaren 16.8.1902; Kansan Lehti 8.1.1903; Rainio 1972, s. 9).

## 29) Yläneen työväenyhdistys

AD 1229/358 1902 ja ptk. 11.6.1904, STO, VA, KKK 1904, V jaosto, 47, VA.

### Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v

Perustava kokous 30.11.1901

Anomus senaattiin 5.6.1902

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 15.7.1902

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 26.5.1904

Päätös senaatista 10./11.6.1904

Tämäkin anomus sai lojua lähes kaksi vuotta kenraalikuvernöörin kansliassa, ennen kuin se 15.4.1904 yhdessä

Kiikoisten työväenyhdistyksen (31) perustamisanomuksen ja Turun työväenyhdistyksen sääntöjen muuttamisanomuksen kanssa toimitettiin lausuntoa varten Turun ja Porin läänin kuvernööreille. Kuvernööri Langin lausunto (7.5.) kuvasi hyvin hänen suhtautumistaan työväenliikkeeseen. Lang ilmoitti, että henkilökohtaisesti hän ei pitänyt toivottavana sellaisten yhdistysten toimintaa, mutta hän ei kuitenkaan katsonut nyt voivansa antaa kielteistä lausuntoa sellaisten yhdistysten perustamisesta, jotta ei herättäisi työväestössä tarpeetonta nurinaa. Langin mukaan senaatti oli vahvistanut Helsingin työväenliitolle (hän tarkoitti Suomen ruotsalaista työväenliittoa - tekijän huom.) säännöt, jotka oikeuttivat sen perustamaan kaikkialla maassa haaraosastojaan, minkä vuoksi puheena olevien työväenyhdistysten sääntöjen vahvistamatta jättäminen ei vastaisi tarkoitustaan, vaan sitä voitaisiin helposti kiertää. Näissä oloissa kuvernööri piti pieniä itsenäisiä yhdistyksiä parempana vaihtoehtona kuin Helsingin liiton osastoja.

Bobrikov asetti 26.5. suostumuksensa ehdoksi sen, ettei Yläneen ja Kiikoisten työväenyhdistyksellä olisi oikeutta perustaa haaraosastoja, minkä senaatin talousosasto lisäsi niiden sääntöihin.

### 30) Mynämäen työväenyhdistys

AD 1230/358 1902 ja ptk 16.3.1903, STO, VA.

Senaatin talousosasto hylkäsi perustamisanomuksen

Anomuksen käsittelyaika 9 kk

Anomus senaattiin 5.6.1902

Senaatin talousosaston hylkäävä päätös 16.3.1903

Turun ja Porin läänin kuvernöörillä W. von Kraemerillä ei 2.12.1902 ollut säännöistä huomauttamista, ne eivät hänen mielestään olleet lainvastaiset ja hän puolsi niiden vahvistamista. Hänen lausuntonsa mukana seurasi kuitenkin myös Mynämäen nimismiehen 20.11. antama lausunto, jonka mukaan maltillisen johtajan puuttuessa sosialistiset aatteet olivat rahvaan tajunnassa joutuneet harhateille ja esiintyivät myös Mynämäen työväenyhdistyksen keskuudessa turmiollisimmassa muodossaan. Näitä turmiollisia harhaoppeja levitti kaikesta sensuurista huolimatta Länsi-Suomen Työmies -lehti. Nimismies puolsi kuitenkin sääntöjen vahvistamista, sillä niitä vastaan ei ollut muistuttamista, jos vain yhdistyksen toiminta kävisi samaan suuntaan. Nimismies arveli, että nurjat aatteet, jotka jo olivat olemassa, voisivat julkisessa yhdistyksessä muuttua järkevämmiksi.

Protokollasihteeri Edvin Willgren esitti perustamisanomuksen hyväksymistä, mutta senaatin talousosasto teki 16.3.1903 päinvastaisen päätöksen, varmastikin nimismiehen lausunnon perusteella, joka osoittautui asiassa ratkaisevaksi.

Suomen ruotsalaisen työväenliiton keskushallitus hyväksyi 22.5.1904 Mynämäen työväenyhdistyksen liiton haaraosastoksi (Arbetaren 28.5.1904).

### 31) Kiikoisten työväenyhdistys

AD 1231/358 1902 ja ptk. 11.6.1904, STO, VA; KKK 1904, V jaosto, 47, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v

Anomus senaattiin 5.6.1902

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 8.12.1902

Kenraalikuvernööri Bobrikovin ehdollinen suostumus 26.5.1904

Päätös senaatista 10./11.6.1904

Tyrvään nimismies Johan Selander oli kuvernöörille 24.11.1902 antamassaan lausunnossa pitänyt sääntöjen vahvistamista suotavana. Hänen mukaansa Kiikoisten kunnassa oli kuitenkin ainoastaan maanviljelijöitä ja heidän renkejään, paitsi kaksi nahkuria ja muutamia piippusorvareita, minkä vuoksi hän epäili, kertyisikö yhdistykseen riittävästi jäseniä. Enempää kuvernööri (2.12.1902) kuin senaattikaan (8.12.1902) eivät pitäneet tätä lausuntoa esteenä yhdistyksen perustamisen sallimiselle.

Ks. Yläneen työväenyhdistys (29).

Kiikoisten työväenyhdistys oli keväällä 1904 liittynyt osastoksi Suomen ruotsalaiseen työväenliittoon, ennen kuin se sai itsenäisen toimiluvan (Matrikel 1904, No 76, FSA, TA).

32) Jyväskylän pitäjän työväenyhdistys

AD 1619/363 1902 ja päätöstaltio 1904, V 108, STO, VA; KKK 1904, V jaosto, 47, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v

Perustava kokous 27.4.1902

Anomus senaattiin 2.9.1902

Senaatin talousosaston myönteinen päätös tiedoksi kenraalikuvernöörille 2.3.1903

Vt. kenraalikuvernööri Turbinin ehdollinen suostumus 19.7.1904

Säännöt vahvistettu senaatissa 15.9.1904

Anomus 1904 toiselle lausuntokierrokselle kenraalikuvernöörin kansliasta Vaasan lääninhallitukseen, ks. Keuruun työväenyhdistys (28).

33) Seinäjoen työväenyhdistys

AD 2345/375 1902, ptk. 23.1.1905 ja päätöstaltio 1905, I 205, STO, VA.

Sallittu perustaa

Anomuksen käsittelyaika 2 v 1 kk

Perustava kokous 6.4.1902

Anomus senaattiin 12.12.1902

Säännöt vahvistettu senaatissa 23.1.1905

Sääntöjensä mukaan yhdistys toimi kristillissiveellisellä ja raittiuden pohjalla. Säännöt kielsivät yhdistykseltä oikeuden perustaa haaraosastoja.

Ks. Enson työväenyhdistys (37).

Seinäjoen työväenyhdistys liittyi vuonna 1903 haaraosastoksi Suomen ruotsalaiseen työväenliittoon (Kertomus Suomen Ruotsalaisen Työväenliiton toiminnasta vuonna 1903, s. 6).

Vuonna 1903 senaattiin jätetyt anomukset